

LANDBRUKSPROSJEKTET I HALDENVASSDRAGET

**ÅRSRAPPORT FOR 1992 OG
VIRKSOMHETSPLAN FOR 1993**

K

SAMARBEID GIR RESULTATER

Landbruksprosjektet i Haldenvassdraget nærmer seg avslutning. Hovedmålet om arealovervintring er til fulle nådd og vinteren 1992-93 overvintrer 50% av kornarealet uten pløying eller jordarbeiding om høsten. I tillegg kommer høstkorn- og grasarealer. Ved prosjektstart (1989-90) ble praktisk talt alle kornarealer høstpløyd.

Landbruksnæringa fortjener ros for innsatsen.

Prosjektet har blitt viet stor oppmerksomhet både lokalt og nasjonalt, og det var en stor dag for Landbruksprosjektet og hele regionen når Kong Harald besøkte Haldenvassdraget i oktober.

I denne brosjyren kan du lese om hvilke mål vi satte oss for 1992, om vi nådde målene og hvilke oppgaver vi skal arbeide med fram til prosjektslutt 30.04.93.



LANDBRUKSPROSJEKTET I HALDENVASSDRAGET

SEKRETARIAT:

Prosjektleder Steinar Fundingsrud
Aurskog-Høland Rådhus
1940 Bjørkelangen
Tlf. 06-85 62 22
Fax. 06-85 55 15

Landbrukskontoret i Aurskog-Høland
Aurskog-Høland Rådhus
1940 Bjørkelangen
Tlf. 06-85 62 22
Fax. 06-85 55 15

Landbrukskontoret i Marker
Marker Rådhus
1870 Ørje
Tlf. 09-81 12 33
Fax. 09-81 29 40

Landbrukskontoret i Aremark
Bankbygget
1798 Aremark
Tlf. 09-19 92 26
Fax. 09-19 93 60

Landbrukskontoret i Halden
Rødsveien 63
1781 Halden
Tlf. 09-18 04 11
Fax. 09-18 74 37

ÅRSRAPPORT FOR 1992 OG VIRKSOMHETSPLAN FOR 1993

BAKGRUNN

Landbruksprosjektet i Haldenvassdraget er et samarbeidsprosjekt mellom Landbruksdepartementet og Miljøverndepartementet, med bevilgninger over Landbruksdepartementets budsjett. Prosjektet er omtalt i Stortingsprop.nr.1, Landbruksdepartementet 1989-90, hvor det framgår at prosjektet skal gå fram til utgangen av 1992 med en samlet kostnadsramme på vel 20 mill. kroner.

PROSJEKTVARIGHET

Prosjektsekretariatet ble etablert 01.02.90. Det er ønskelig at Landbruksprosjektet varer fram til 30.04.93 grunnet arbeid med spørreskjemaer, rapporter og markedsføring av erfaringer fra siste vekstsesong. Det anses som spesielt viktig med informasjon om hvordan gårdbrukerne skal takle regionens 65.000 daa med stubbareal (50 % av kornarealet). Interessen fra andre regioner om Landbruksprosjektets erfaringer er også stor.

En parallellkjøring fram til 30.04.93 mellom Landbruksprosjektet i Haldenvassdraget og Haldenvassdragets Bygdeutviklingsprosjekt anses gunstig sett fra begge prosjekters side.

STYRINGSGRUPPE

I 1992 hadde styringsgruppa for Landbruksprosjektet i Haldenvassdraget flg. sammensetning:

- Fylkesmann i Østfold, Erling Norvik, formann
- Næringsorganisasjonene i jord og skogbruk:
Akershus og Oslo, Trond Thoreid
Østfold, Claus Larssen
- Fylkeslandbrukskontoret:
Akershus og Oslo, Torger Gillebo
Østfold, Per Otto Rød
- Fylkesmannens miljøvernnavdeling:
Akershus og Oslo, Øystein Lid Larsen
Østfold, Torodd Hauger
- Haldenvassdragets Vassdragsforbund:
Øyvind Ottesen
- Statens Forurensningstilsyn:
Janne Sollie
- JORDFORSK, Arnor Njøs

I desember -92 ble Jan Terjer Hanssen nytt styringsgruppedlem fra Miljøvernnavdelingen i Akershus-Oslo og avløste dermed Øystein Lid Larsen.

Styringsgruppa hadde 2 møter 1992.

VIRKSOMHETSPLAN

Landbruksprosjektets virksomhetsplan for 1992 ble vedtatt i styringsgruppemøte 08.01.92. Landbruksdepartementets godkjenning ble gitt i brev av 03.03.92 og 02.07.92.

Landbruksprosjektet avsluttes ikke før 30.04.93 og det arrangeres et avslutningsseminar.

HOVEDMÅL

Landbruksprosjektet (1990-92) har som hovedmål å redusere landbruksforurensningene til Haldenvassdraget for å bedre vannkvaliteten med sikte på drikkevann, industrivann, friluftsliv og rekreasjon. Det er også et viktig mål å bidra til oppfyllelse av Nordsjøavtalen om halvering av næringsstofftilførslene til kysten i perioden fra 1985 til 1995.

I 1990 satte styringsgruppa som mål at ved prosjektets slutt skulle 50-60% av jordbruksarealet i Haldenvassdraget overvintre som stubbåker, høstkorn eller gras/frø vinteren 1992-93. Vinteren 1992-93 overvintret 50% av kornarealet i Haldenvassdraget i stubb (uten jordarbeiding eller pløying om høsten) Stubbarealer, høstkorn og gras utgjør denne vinter ca 67 % av jordbruksarealet. Hovedmålet er dermed til fulle nådd.

SAMARBEID

Samarbeidet i styringsgruppa har også i år vært meget godt.

Landbruksnæringa er gjennom de lokale bondelag nære samarbeidspartnere mht. prioritering av tiltak og gjennomføring. Oppslutningen fra den enkelte gårdbruker har vært fantastisk.

Samarbeid og frivillighet har vært grunnleggende for gjennomføringen av de enkelte tiltak.

Av andre samarbeidspartnere vil en spesielt nevne; landbrukskontorene og forsøksringene i regionen, Fylkeslandbrukskontoret og Miljøvernavdelingen i Akershus og i Østfold, Jordforsk, Statens forurensningstilsyn, Apelsvoll og Kise forskingsstasjoner og institutter ved Norges Landbrukshøgskole.

SEKRETARIAT

Prosjektleder har kontorsted på Bjørkelangen i Aurskog-Høland kommune.

Landbruksprosjektet har fra prosjektstart og fram til utgangen av 1992 kjøpt arbeidskraft fra landbrukskontorene i flg. omfang::

- Aurskog-Høland:	1,5 årsverk
- Marker:	0,5 "
- Aremark:	0,3 "
- Halden:	0,3 "

I tillegg til prosjektleder som deles med Bygdeutviklingsprosjektet, ønsker Landbruksprosjektet å kjøpe flg. tjenester fra Landbruksetaten fram til 30.04.93:

- Aurskog-Høland:	1,25 "
- Marker:	0,5 "
- Aremark:	0,3 "
- Halden:	0,3 "

Ordningen med kjøp av tjenester fra landbrukskontorene fungerer meget bra.

I tillegg kjøper prosjektet tjenester fra forsøksringene og fra forskingsinstitusjoner.

INFORMASJON-KOMMUNIKASJON

Landbruksprosjektet har hatt og har som målsetting at informasjon om prosjektet og oppnådde resultater skal vies stor oppmerksomhet i og utenom Haldenvassdraget gjennom massemedia, orienteringer, brosjyrer og utstillinger.

Aviser og tidsskrifter

Prosjektet har fått god og positiv pressedekning i lokal- og riksaviser. Det samme gjelder fagblader.

Radio og TV

Det har vært flere innslag om prosjektet på ulike radiostasjoner: NRK-Riksnettet, NRK-Østlandsendinga, NRK-Østfold, NRK-Telemark.

Dekningen av prosjektet har også vært meget god på lokalradioene i Haldenvassdraget: Radio Skauen Bjørkelangen, Radio Rakkestad/Marker, og Radio Halden. Askim Nær-TV har hatt innslag om prosjektet.

Orienteringer og besøk

Årets desiderte høydepunkt hva besøk angår, var da Kong Harald besøkte Landbruksprosjektet 20. oktober 1992. Besøket varte hele dagen, og arrangementet ble meget vellykket. Kongen viste stor interesse for de ulike tiltak i Landbruksprosjektet som han fikk orientering om. Besøket gav inspirasjon til fortsatt optimisme og innsats i Landbruks- og Bygdeutviklingsprosjektet og for hele regionen.

Orientering om Landbruksprosjektet eller tilgrensende faginnlegg har blitt holdt på en rekke møter/arrangementer i 1992:

Dato	Arrangør	Sted	Målgruppe	Foredragsholder
1992				
08.01	Halden Soroptimistforening	Halden	medlemmer	SF
15.01	Fylkeslandbrukskontoret i Akershus-Oslo og Østfold sammen med Landbrukspr.	Asker	forvaltn.org.landbrukskomitéen	EN,PA,KG,SF
20.01	Vestby Bondelag	Garder	bønder	SF
"	Landbrukskontoret i Rakkestad	Rakkestad	"	OK, VØ
22.01	"	Rakkestad	"	SY, SF
23.01	Skjeberg Bondelag og landbrukskontoret	Skjeberg	"	SF
27.01	Landbrukskontoret i Rakkestad	Rakkestad	"	SY, SF
29.01	Frogn Bondelag	Frogn	"	SF
"	Landbrukskontoret i Rakkestad	Rakkestad	"	PH, VØ
30.01	Vestfold "samarbeidsråd"-korndagen	Melsom	"	SF
"	Landbrukskontoret i Skjeberg	Skjeberg	"	ØT
06.02	BSF Østfold	Mysen	elever	SF
10.02	Landbrukskont. i Spydeberg-Hobøl	Spydeberg	bønder	PH, VØ
11.02	Landbr.kont. Eidsberg-Trøgs.-Askim	Trøgstad	"	SY, SF
"	Landbrukskontoret i Fredrikstad	Fredrikstad	"	AB, ØT
12.02	Hadeland fagråd for landbr.rådg.	Gran	"	SF
"	Fylkeslandbruksktr.i Oslo-Akersh.	Hellerud	landbrukskontora	MG
"	Landbrukskontoret i Spydeberg	Hobøl	bønder	OK, VØ
"	" Våler i Østfold	Våler	"	IS, NA
13.02	" Fredrikstad	Onsøy	"	AB, ØT
13.02	" Eidsberg-Trøgstad-Askim	Båstad	"	OK, VØ
17.02	" "	Eidsberg	"	OK, SF
"	" Rygge-Råde-Moss	Rygge	"	GU, OL
18.02	" "	Råde	"	AE, NA
19.02	" Eidsberg-Trøgstad-Askim	Askim	"	PH, VØ
20.02	" "	Eidsberg	"	OK, VØ
"	Årsmøte, Akershusavd. av NLF	Lillestrøm	landbr.funksjonærer	MG
25.02	Bjørkelangen Videregående skole	Bjørkelangen	elever	MG
04.03	Landbr.k. Enebakk og Landbr.laget	Enebakk	bønder	SF
05.03	Hurum Bondelag	Holmsbu	"	SF

Dato	Arrangør	Sted	Målgruppe	Foredragsholdere
07.03	Midtre Østfold forsøksring	Lillehammer	bønder	SF
09.03	Fagrådet, landbr.ktr m.fl.	Gjøvik	"	SF
11.03	Norges Bondelag, kornutvalget	Asker	"	SF
"	Claas Norge	Vestby	"	SF
12.03	Landbrukskontoret i Halden	Berg	"	ØT
13.03	Skoleverket, Aurskog-Høland	Bjørkelangen	lærere	SF
16.03	Landbrukskontoret i Halden	Rokke	bønder	ØT
17.03	Bråthe Ungdomsskole	Hemnes	elever	MG
"	Borge Bondelag	Borge	bønder	SF
"	Landbrukskontoret i Halden	Prestebakke	"	ØT
"	" Skiptvet	Skiptvet	"	IS, OL
18.03	" Spydeb.-Hobøl	Spydeberg	"	SY, SF
19.03	Landbrukskontoret i Halden	Idd	"	ØT
"	Landbrukskontoret i Skiptvet	Skiptvet	"	AE, NA
21.03	Felleskjøpet Østlandet	Kløfta	"	SF
24.03	Landbrukskontoret i Marker-Rømskog	Rømskog	"	VØ, SF
26.03	" Aremark	Aremark	"	SF
28.03	Landbruksprosj. i Haldenvassdraget	Kløfta	"	SF
01.04	Marker Arbeiderforening	Ørje	medlemmer	SF
"	Besøk fra Landbr.tekn.inst	Ørje	forskere	VØ
07.04	Statens fagtjeneste for landbruk	ÅS	rådgivingstj. m.fl.	SF
"	Onsøy Bondelag	Onsøy	bønder	SF
09.04	Bråthe Ungdomsskole	Hemnes	elever	MG
"	Akershus Traktor	Ullensaker	bønder	MG
21.04	Landbruksprosjektet	Rød	"	MS, ØT
22.04	Fylkeslandbrukskontoret i Telemark	Skien	"	SF
30.04	Besøk fra Ask Videregående skole	Haldenvassdraget	elever	PA, VØ
04.05	Besøk fra Kaines vidreg. skole	"	"	VØ
08.05	Bjørkelangen Videregående skole	Bjørkelangen	"	MG
12.05	Asak skole	Asak	"	ØT
29.05	Marker kommune	Ørje	lærere	SF
09.06	Besøk fra BSF Ringerike-Hole	Haldenvassdraget	bønder	MG, VØ, SF
10.06	Landbruksprosjektet	Stortinget	landbrukskom.medl.	SF
"	Besøk fra Rødsberg Ungd.skole	Haldenvassdraget	elever	MS
"	Østfoldforskning	"	studenter	ØT
16.06	Besøk fra Norsk Inst. for Landbruksøkonomisk forskning	"	ansatte	MS
17.06	Bjørkelangen Videregående Skole	Bjørkelangen	lærere	SF
02.07	4H landsleir	Marker	4H-ere	EH, SF
"	Landbrukskontoret i Halden	Medbø	bønder m.fl.	MS, SF
09.07	Diskusjonsforum v/Roar Bråten	Føsser	medlemmer	SF
22.07	Besøk fra FLK-Vestfold	Haldenvassdraget	ansatte	VØ, MG, SF
29.07	Rundtur i Haldenvassdragskommunene for arbeidsutvalgene og gjester	"	arbeidsutv.	EN,SF,m.fl
03.08	Fylkeslandbrukskontoret i Buskerud	Lier	ansatte m.fl.	SF
05.08	Eiker Mølle	Hokksund	bønder	SF
19.08	Besøk fra FLK-Oppland	Haldenvassdraget	ansatte	VØ, MG, SF
20.08	Østfold Miljøvernvalg	Hoverud	medlemmer	TØ, SF
28.08	Besøk fra Jordforsk, Ås	Haldenvassdraget	ansatte	VØ,PA,TØ,SF m.fl
01.09	Besøk fra Landbr.k. Sandefj-Stokke	"	ansatte	VØ, MG, SF
03.09	Landbrukspr. og bondelagene i A-H	Bjørkelangen	bønder	SF
09.09	Ås Limnologforening	NLH	medlemmer m.fl.	SF
10.09	Besøk av studenter fra NLH, Ås	Haldenvassdraget.	studenter	VØ, MG, SF
15.09	Landbrukskontoret i Aremark	Aremark	bønder m.fl.	SF
17.09	Besøk fra Miljøutv. i Ås og styringsgr. for Årungenprosjektet	Haldenvassdraget	medlemmer	VØ, SF
18.09	Statens fagtjeneste for landbruket	Kolbotn	rådg.tjenesten	SF
19.09	Selskapet for Norges Vel	Hellerud	bønder m.fl.	SF
21.09	Round Table, Aurskog-Høland	Bjørkelangen	medlemmer	SF

Dato	Arrangør	Sted	Målgruppe	Foredragsholdere
22.09	Fylkeslandbr.kont. i Østfold	Mysen	landbrukskont.ans.	SF
24.09	Berg Bondelag	Hjørnegård	bønder	ØT
01.10	Miljøutvalget i Norges Bondelag	Bjørkelangen	medlemmer	MG, SF
05.10	USA, Landbruksdepartementet	Washington	ansatte	JK, SF
20.10	Besøk av Kong Harald	Haldenvassdraget	div.gjester	EN, MG, TH, PA, SF m.fl
22.10	Monsanto, Skandinavia	Oslo	rådgiv.tj. m.fl.	SF
27.10	Fylkeslandbrukskontoret i Østfold	Ørje	LUF-styret m.fl.	SF
28.10	Berg Bondelag	Unneberg	bønder	ØT
09.11	Fylkeslandbrukskontoret i Rogaland	Sandnes	"	SF
10.11	Landbrukskontoret i Halden	Halden	bondelagsstyrer	ØT
"	" Stjørdal	Stjørdal	bønder	PA, SF
11.11	" Levanger	Levanger	"	PA, SF
"	" "	"	"	PA, SF
"	" Verdal	Verdal	"	PA, SF
12.11	" Innherad	Innherad	"	PA, SF
"	" Steinkjer	Steinkjer	"	PA, SF
13.11	" Overhalla	Overhalla	"	PA, SF
18.11	Besøk fra Årjäng kommune	Ørje	bønder, rådgivere	VØ
19.11	Miljøvernavdelingen i Østfold	Sarpsborg	miljøvernrådgivere	SF
26.11	Idd Bondelag	Skottene	bønder	ØT
30.11	"	Buer	"	ØT
01.12	"	Enningdal	"	ØT
03.12	"	Idd	"	ØT
14.12	Landbruksprosjektet	Slitu	"	JF, IJ, LE, RV

Foredragsholdere

EN	Erling Norvik	Fylkesmann, Moss, styringsgruppeformann
SF	Steinar Fundingsrud	Landbruksprosjektet i Haldenvassdraget
PA	Petter Asbjørn Aarnæs	Gårdbruker, Marker
KG	Karin Gulbrandsen	Gårdbruker, Aurskog-Høland
OK	Olav Klund	Gårdbruker, Marker
VØ	Vidar Østenby	Landbrukskontoret i Marker-Rømskog
SY	Steinar Ysterud	Gårdbruker, Marker
PH	Per Helligren	Gårdbruker, Marker
ØT	Øyvind Torp	Landbrukskontoret i Halden
AB	Arild Bakke	Gårdbruker, Halden
MG	Magne Gromsrud	Landbruksprosjektet i Haldenvassdraget
NA	Nils Aanonsen	Landbrukskontoret i Aremark
IS	Ivar Steinsvig	Gårdbruker, Aremark
OL	Odd Lilleng	Landbrukskontoret i Aremark
GU	Gunnar Ulsrød	Gårdbruker, Aremark
AE	Alf-Bjørnar Espelund	Gårdbruker, Aremark
MS	Magnus Søyland	Landbrukskontoret i Halden
EH	Einar Halvorsrud	Landbrukskontoret i Marker-Rømskog
TØ	Thor Østensvig	Gårdbruker, Aremark
JK	Johan Kollerud	Landbruksdepartementet
TH	Torodd Hauger	Miljøvernavdelingen i Østfold
JF	John Fundingsrud	Gårdbruker, Eidsberg
IJ	Ingemar Johanson	Gårdbruker, Eidsberg
LE	Lisbeth Engebretsen	Deblo
RV	Regina Van der Verf	Økologisk fagseksjon for Sør-Østlandet

I tillegg har landbrukskontorene gjennomført 32 bekkelagsmøter i 1992.

Brosjyrer

Landbruksprosjektet har gitt ut flg. brosjyrer i 1992:

- Korn dyrking med mindre jordtap
- Økologisk landbruk
- Vegetasjonssoner

Brosjyrene ble sendt samtlige gårdbrukere i Haldenvassdraget, og samtlige relevante institusjoner og organisasjoner i Norge. Spesielt kan nevnes at brosjyrene ble sendt samtlige aviser i Norge.

Utstillinger

Landbruksprosjektet har hatt stand ved flg. arrangementer i 1992:

- 15-16.01 Seminar om redusert jordarbeiding på Leangkollen.
Arr: Fylkeslandbrukskontoret i Akershus-Oslo og Østfold i samarbeid med Landbruksprosjektet i Haldenvassdraget.
- 16.08 Åpen Gård hos Langsrud-Børresen i **Søndre Høland**.
Arr: Bondelagene i Aurskog-Høland.
- 30.10-01.11 Kulturdager i Aurskog-Høland. Arr. Aurskog-Høland kommune.

KULTURLANDSKAPET

De tiltak som er iverksatt i Landbruksprosjektet har positiv virkning på kulturlandskapet. Når kornarealene overvintres uten jordarbeiding eller pløying om høsten blir det større variasjon i kulturlandskapet. Arealene blir lysere og mer brukervennlige mht. friluftsliv. Grasdekte vannveier, fangvekster, vegetasjonssoner og sedimentasjonsdammer bidrar også til større variasjon i landskapet og er viktige elementer i kulturlandskapet.

PUNKTKILDER OG HYDROTEKNISKE ANLEGG

Reduksjon av forurensning fra punktkilder og hydrotekniske anlegg er et viktig arbeid i kampen mot landbruksforurensning. Da Landbruksprosjektet startet i 1990, var landbruksetaten i begge fylker godt igang med dette arbeidet. Landbruksprosjektet i Haldenvassdraget har derfor ikke prioritert dette arbeidet.

ARBEIDSUTVALG

Begrunnelse: Bredest mulig innspill av ideer og markedsføring av tiltak gjennom ulike institusjoner, lag og foreninger i lokalmiljøet.

Arbeidsutvalgene har flg. sammensetning:

- Landbrukskontoret (sekretariat)
- Faglagene
- Bondekvinnelagene
- Forsøksringen
- Teknisk etat
- En kommunevalgt som ikke er gårdbruker
- En miljøvernrepresentant

Arbeidsmål: Best mulig samarbeid med lokale instanser. Arbeidsutvalget skal være den kommunale drivkrafta i prosjektarbeidet. Arbeidsutvalgene definerer fortløpende sine mål ut fra egne interesser og behov i lokalmiljøet. Ønskelig med regionalt samarbeid.

1992:

- Tiltak: Min. fire møter i -92.
Frist: Min. ett møte pr. kvartal.
Ansvarlig: Landbrukskontorene og arbeidsutvalgene.

Rapport for 1992:

Ett møte i samtlige kommuner og ett fellesmøte med befaring i alle kommunene i Haldenvassdraget. Arbeidsutvalglederne har hatt ett fellesmøte. Arbeidsutvalgene har vært meget tilfreds med iverksatte tiltak i prosjektet. Medlemmene anså det ikke formålstjenelig å endre/justere arbeidsoppgavene i Landbruksprosjektet det siste arbeidsåret. Dette førte til at det ikke var behov for så mange møter som planlagt.

1993:

Tiltak: Ett møte i -93.
Frist: 30.04.93.
Ansvarlig: Landbrukskontorene og arbeidsutvalgene.

BEKKELAG/GRENDELAGE

Begrunnelse: Ønskelig at alle tar felles ansvar for å bedre vannkvaliteten i "sin bekk". Bekkelaget/grendelaget blir å oppfatte som en "samvirkeorganisasjon". Bekkelag/grendelag er en interessant organisasjonsform for utveksling av ideer og erfaringer.

I 1990 ble det opprettet 48 bekkelag/grendelag i Haldenvassdraget.

Arbeidsmål: Lokalt engasjement og entusiasme. Ønskelig at bekkelagene/grendelagene fungerer som selvstendige enheter.

1992:

Tiltak: Min. tre møter i -92.
Frist: Første møte før 1. april, ett møte i løpet av vekstsesongen og ett møte i løpet av høsten.
Ansvarlig: Landbrukskontorene og bekkelagene/grendelagene.

Rapport for 1992:

Det ble arrangert en runde med bekkelagsmøter i hver kommune. I Aremark ble det i tillegg arrangert en fellessamling for alle bekkelagene i kommunen. Møteaktiviteten i bekkelagene var mindre enn planlagt. Dette skyldtes stort arbeidspress ved landbrukskontorene og at forsøksringene også har arrangert møter om redusert jordarbeiding.

1993:

Ett møte i bekkelagene før 30.04.93.

REGISTRERING AV AREALBRUKEN

Begrunnelse: Viktig å kunne dokumentere endringer i arealbruk og jordarbeiding i løpet av prosjektperioden.

1992:

Arbeidsmål: Fullstendig oversikt over hvordan arealene overvintrer vinteren 1992-93, som er siste prosjektvinter.
Tiltak: Spørreskjema.
Frist: Svar på spørreskjemaer innen utgangen av året.
Ansvarlig: Landbrukskontorene

Rapport for 1992:

Spørreskjema for vinteren 1992-93 er sendt brukerne, og tiltaket blir gjennomført i sin helhet i før 30.04.93.

1993:

Arbeidsmål: Fullstendig oversikt over arealbruken vinteren 1992-93.
Tiltak: Innsamling av spørreskjema, og behandling av dataene.
Frist: 30.04.93.
Ansvarlig: Landbrukskontorene.

REDUSERT JORDARBEIDING

Begrunnelse: Jordarbeiding om høsten av erosjonsutsatt jord bidrar sterkt til forurensning av Haldenvassdraget.
Ca. 85% av jordbruksarealet i vassdraget blir brukt til korndyrking.

1992:

A. OVERVINTRING I STUBB

Arbeidsmål: Brukere med stubbarealer mestrer i størst mulig grad problemene med jordpakking, ugras, sjukdommer, halm/stubb og sortsreinhet.
Vinteren 92-93 skal min. 50 % av kornarealet i Haldenvassdraget overvintre i stubb fra tresking -92 til min. 1 mars -93. Dette tilsvarer 65.000 daa. De mest erosjonsutsatte arealer vil bli prioritert.
Det er også et mål at min. 60 % av gårdbrukerne har stubbarealer vinteren 92-93.
Det er fortsatt ønskelig med størst mulig høstkornarealer.
Økt grasdyrking er også svært ønskelig.

Tiltak: Informasjon gjennom foredrag, brosjyrer og media.
Rådgivning gjennom bekkelag/grendelag og oppfølging av arealene hos den enkelte bruker.
Inngå nye arealavtaler.

Ansvarlig: Landbrukskontorene.
Kostnad: Kompensasjon for registreringsarbeid og evt. avlingstap settes til kr 100 pr. daa også for 1992.

Rapport for 1992:

Målet for hovedtiltaket i Landbruksprosjektet er oppfylt også for vinteren 1992-93. 50% av kornarealet overvintre i stubb og 64 % av gårdbrukerne har stubbarealer.
Før Landbruksprosjektet startet ble praktisk talt alt kornareal i Haldenvassdraget høstpløyd. I prosjektperioden har oppslutningen fra landbruket vært fantastisk:

1989-90:	Tilnærmet 0% av kornarealet overvintrende i stubb
1990-91:	24% av kornarealet overvintrende i stubb
1991-92:	38% " " "
1992-93:	50% " " "

Spørreskjemaer er sendt samtlige gårdbrukere med arealer overvintrende i stubb vinteren 1991-92. Spørreskjemaene vil gi opplysninger om hvordan de enkelte arealer ble behandlet, avling og brukernes erfaringer.

1993:

Arbeidsmål: Brukere med stubbarealer vinteren 1992-93 mestrer i størst mulig grad problemene med jordpakking, ugras, sjukdommer, halm/stubb og sortsreinhet.

Tiltak: Innsamling og sammenstilling av gårdbrukernes erfaringer med stubbarealer vekstsesongen -92.
Informasjon gjennom foredrag, publikasjoner og media.
Bekkelagsmøter og oppfølging av arealene hos enkeltbrukere.

Frist: 30.04.93.

Ansvarlig: Landbruksprosjektet og Landbrukskontorene.

B. LETT HØSTHARVING

Begrunnelse: Ønskelig med en ytterligere reduksjon av forurensningen fra kornarealene utover de 50 % av kornarealet som skal overvintre i stubb.

Mange føler seg "nødt" til å høstpløye enkelte jorder grunnet store halmmengder, såkorn dyrking, manglende utstyr, spesiell jordart eller andre årsaker. En lett harving straks etter innhøsting vil redusere mange av disse problemene og vil forurensningsmessig sett være klart bedre enn høstpløying.

Arbeidsmål: Lett høstharving på min. 10 % av kornarealet.

Harvinga skal kun bidra til å få jord på halmen og bidra til at spillkorn og ugrasfrø spirer.

Lett harving må ikke sammenlignes med tidligere høstharving for å bekjempe kveke. "Kvekeharving" blir altfor grundig og vil medføre tap av jord og næringsstoffer ved overflateavrenning og/eller gjennom grøftene.

Lett høstharving vil bidra til at halmen nedbrytes raskere og at spillkorn og ugras spirer og tar opp næringsstoffer.

Dersom harvingen utføres tidlig om høsten, vil oppspirt plantemateriale bidra til noe binding av jorda. Jordarbeidinga skal derfor utføres straks etter tresking og seinest 15. sept.

Tiltak: Som for overvintring i stubb.

Ansvarlig: Landbrukskontorene

Kostnad: Kompensasjon for registreringsarbeid og evt. avlingstap settes til kr 20,- pr daa.

Rapport for 1992:

Lett høstharving ble gjennomført hos 45 brukere med tilsammen 2.488 daa. Dette utgjør kun 0,02 % av kornarealet. Det er flere årsaker til at oppslutningen om dette tiltaket var liten:

- Såing av høstkorn ble prioritert høyere.
- Mye nedbør i det aktuelle tidspunktet for jordarbeiding.
- Små halmmengder i 1992.
- Begrenset markedsføring av frykt for at tiltaket skulle gå for sterkt på bekostning av arealer i stubb.
- Kr 20 pr. daa i arealkompensasjon er sannsynligvis for lavt.

1993:

Arbeidsmål: Brukere med arealer som overvintrer etter en lett høstharving vinteren 1992-93 mestrer i størst mulig grad problemene med jordpakking, ugras, sjukdommer og halm/stubb.

Tiltak: Innsamling og sammenstilling av gårdbrukernes erfaringer med arealer som overvintrer etter lett høstharving.

Informasjon gjennom foredrag, publikasjoner og media.

Bekkelagsmøter og oppfølging av arealene hos enkeltbrukere.

Frist: 30.04.93.

Ansvarlig: Landbruksprosjektet og Landbrukskontorene.

FORSØK MED REDUSERT JORDARBEIDING

Begrunnelse: Ønskelig med nye dyrkingsmetoder i korndyrkinga uten høstpløying og annen jordarbeiding om høsten.

Arbeidsmål: Ny viten om nye arbeidsmetoder og dokumentasjon av økonomiske konsekvenser.

1992:

Tiltak: Oppfølging og gjennomføring av 29 storskalaforsøk med redusert jordarbeiding startet opp høsten -91.

Frist: -92.

Ansvarlig: Oppfølging: Landbrukskontorene.

Forsøksarbeid: Forsøksringene.

Analysar og sammenstillingar: Apelsvoll forskingsstasjon.

Rapport for 1992:

Tiltaket er gjennomført i samsvar med målsettingen, men to forsøksfelt måtte utgå i løpet av vekstsesongen.

1993:

Tiltak: Brosjyre med avlingsresultater, og generell informasjon om redusert jordarbeiding.

Frist: 30.04.93.

Ansvarlig: Landbruksprosjektet.

MASKINER OG REDSKAPER

Begrunnelse: Redusert jordarbeiding medfører ny dyrkingsteknikk. Eksisterende maskinpark må benyttes på en ny måte, evt. må det tas i bruk nytt utstyr.

Arbeidsmål: Prosjektet skal bidra til utvikling/utprøving av maskiner og redskaper. Målet er å muliggjøre nye dyrkingsmetoder som reduserer arealavrenningen og opprettholder avlingsnivået på lengre sikt.

1992:

Tiltak: Prosjektet skal engasjere seg i utprøving av jordarbeidingsutstyr, direktesåmaskiner og halmbehandlingstutstyr.

Frist: -92.

Ansvarlig: Landbruksprosjektet.

Rapport for 1992:

Tiltaket er gjennomført i samsvar med planen. Spesielt kan nevnes deltagelse i utvikling av direktesåmaskin og nye plogtyper.

De fleste gårdbrukere som har praktisert redusert jordarbeiding har imidlertid brukt sin eksisterende redskapspark med tilfredsstillende resultat.

1993:

Ingen planlagte tiltak.

Landbruksprosjektet i Haldenvassdraget kjøpte i 1990 en Futura direktekombisåmaskin. Maskinen var en prototype og produsert hos Industriservice på Sykkylven, Møre. Maskinen har blitt brukt i forsøk, demonstrasjoner og praktisk dyrking. I samsvar med Landbruksdepartementets forutsetninger ble maskinen forsøkt solgt høsten -92. Ettersom denne maskinen er en prototype har kjøperinteressen for maskinen vært meget liten. Selskapet for Norges Vel, Hellerud, er

meget interessert i å overta maskinen til bruk i demonstrasjoner og forsøk. Direktesåmaskinen overdras derfor til Selskapet for Norges Vel, vederlagsfritt, under forutsetning av at maskinen blir brukt til dette formål.

FANGVEKSTER

Begrunnelse: I korndyrkinga vil vekster som fortsetter å vokse etter at kornet er høstet binde jorda og ta opp næringsstoffer.

Arbeidsmål: Økt kunnskap om effekt av fangvekster.

1992:

Tiltak: Utprøving av fangvekster i praktisk dyrking ved hjelp av 10 demonstrasjonsfelter.

Frist: -92.

Ansvarlig: Landbrukskontorene.

Kostnad: Kr 150 pr daa som kompensasjon for frøkostnader, arbeid og avlingstap.

Rapport for 1992:

Tiltaket er gjennomført i henhold til planen.

Tiltaket er aktuelt på kornarealer som er sterkt utsatt for jordtap, f.eks. på bakkeplanerte arealer. Metoden er lite interessant sammen med overvintring i stubb og vårharving i stubben. Dette skyldes problemer med subbing i harvtinder og såmaskinlabber.

Fangvekster vil sannsynligvis ha størst aktualitet som ettervekst på arealer etter tidligpoteter og grønnsaker.

1993:

Tiltak: Sammenstilling av brukernes erfaringer og vurdering av tiltaket. Publisering.

Frist: 30.04.93.

Ansvarlig: Landbruksprosjektet.

GRASDEKTE VANNVEIER

Begrunnelse: Vannveier i dråger ved korndyrking medfører store jordtap, spesielt når det er pløyd eller harvet om høsten.

1992:

Arbeidsmål: Etablere grasdekte vannveier på ca. 200 eiendommer.

Tiltak: Utvelging av bruk. Avtale med brukerne.

Tilsåing av dråger våren -92. Min. bredde er 5-6 m.

Oppfølging.

Frist: Tilsåing: Seinest tre uker etter kornsåing.

Ansvarlig: Landbrukskontorene.

Kostnad: Feltgodtgjørelse pr bruk: Kr 2 pr. løpemeter. Maks kr 1000,- pr. bruk.

Rapport for 1992:

Det ble etablert grasdekte vannveier på 167 eiendommer.

Spesielt på jorder som overvintrer uten jordarbeiding eller pløying om høsten kan det være vanskelig å få forståelse for nødvendigheten av tiltaket.

Det er innhentet opplysninger fra brukerne om erfaringene med tiltaket.

1993:

Arbeidsmål: Gårdbrukerne skal bli mer bevisst betydningen av grasdekte vannveier.
Tiltak: Sammenstilling av spørreundersøkelse og utgivelse av brosjyre.
Frist: 30.04.93.
Ansvarlig: Landbruksprosjektet.

VEGETASJONSBELTER

Begrunnelse: Vegetasjonssone mellom dyrka mark og vassdrag vil stabilisere kantene og redusere avrenning av jord og næringsstoffer til vassdraget.
Arbeidsmål: Økt kunnskap om etablering og effekt av vegetasjonssoner.

1992:

Tiltak: Oppfølging av etablerte demonstrasjonsfelter.
Utgivelse av brosjyre om behov, valg av treslag, tetthet, undervegetasjon og skjøtsel.
Frist: Utgivelse av brosjyre våren -92.
Ansvarlig: Landbruksprosjektet

Rapport for 1992:

Tiltaket er gjennomført i henhold til plan.
Det er økende interesse for vegetasjonssoner, men fortsatt gjenstår det holdningsskapende arbeid for å få gjennomslag i praksis.

1993:

Ingen planlagte tiltak.

SEDIMENTASJONSDAMMER - BIOLOGISK RENSING

Begrunnelse: Redusert forurensning av vassdraget kan oppnås ved å få til bunnfelling av jordpartikler og opptak av næringsstoffer i plantemateriale i tilførselsbekkene.
Arbeidsmål: Dokumentasjon av bekkers/dammers selvrensende evne.

1992:

Tiltak: Vurdere metoder for gjennomføring i praksis.
Foreta målinger i de fire anleggene som ble etablert -90 i samarbeid med Jordforsk.
Frist: -92.
Ansvarlig: Jordforsk

Rapport for 1992:

Tiltaket er gjennomført i samsvar med planene.
Dammene har blitt svært mye brukt i demonstrasjonssammenheng. Interessen for tiltaket er stor. Dammene synes å ha god forurensningsreducerende effekt og er et positivt element i kulturlandskapet.

1993:

Tiltak: Brosjyre om erfaringene om tiltaket.
Frist: 30.04.93.
Ansvarlig: Landbruksprosjektet i samarbeid med Jordforsk.

JORDPRØVETAKING, GJØDSEL- OG DYRKINGSPLANLEGGING

Begrunnelse: Optimal jord- og plantekultur er kostnadseffektive tiltak i forurensningskampen.

Arbeidsmål: Optimal gjødsling.

1992:

Tiltak: Utarbeide gjødsel- og dyrkingsplan for 75 % av jordbruksarealet i hver kommune med nedslagsfelt til Haldenvassdraget. Jordprøveaksjon.

Frist: Jordprøveaksjon høsten -92.

Gjødselplaner: 1. april -93.

Ansvarlig: Landbrukskontorene og forsøksringene.

Rapport for 1992:

Før våronna -92 ble det laget gjødselplan for 40 % av gårdsbrukene i Haldenvassdraget. Målsettingen var 50 %.

Det ble gjennomført jordprøveaksjon høsten -92 i regi av landbrukskontorene.

1993:

Tiltak: Oppnå målsettingen om at 75 % av jordbruksarealet i hver kommune skal ha gjødselplan.

Frist: Våronna -93.

Ansvarlig: Landbrukskontorene og forsøksringene.

NITROGENGJØDSELPROGNOSER

Begrunnelse: Ønske om riktigere nitrogengjødsling.

Arbeidsmål: Variert nitrogengjødsling på grunnlag av årlig variasjon av nitrogen i jorda om våren.

1992:

Tiltak: Finne evt. årsvariasjoner av nitrogen i jorda om våren slik at dette kan tas hensyn til ved nitrogengjødsling.

Frist: Uttak av prøver vår og høst.

Anbefaling om nitrogengjødsling før våronna.

Ansvarlig: Landbruksprosjektet.

Rapport for 1992:

Tiltaket er gjennomført i henhold til planen.

Før våronna ble det gitt anbefaling om justering av nitrogenmengden på grunnlag av uttatte prøver.

1993:

Tiltaket om nitrogengjødselprognoser har inngått i myndighetenes landsdekkende opplegg for nitrogengjødselprognoser. Ingen planlagte tiltak i regi av Landbruksprosjektet i 1993.

MILJØVENNLIG LANDBRUK - DEMONSTRASJONSBRUK

Begrunnelse: Miljøvennlig landbruk må være en ledetråd i **alle tiltak som** blir iverksatt. Ønskelig med demonstrasjonsbruk hvor ulike tiltak mot landbruksforurensning er iverksatt.

Arbeidsmål: Økt innsikt i problematikken miljøvennlig landbruk.

1992:

Tiltak: Nytte brukene aktivt i veiledning- og demonstrasjonssammenheng.

Frist: -92.

Ansvarlig: Landbrukskontorene.

Rapport for 1992:

Tiltaket er gjennomført i samsvar med planen, men eiendommene er benyttet mindre enn ønskelig i veilednings- og demonstrasjonssammenheng.

1993:

Ingen planlagte tiltak.

ØKOLOGISK LANDBRUK

Begrunnelse: Ved økologisk landbruk skal det hverken brukes handelsgjødsel eller plantevernmidler. Det er ønskelig at ideer fra økologisk landbruk blir bedre kjent for utøvere i det "tradisjonelle" landbruket.

Arbeidsmål: Gjøre prinsippene ved økologisk landbruk bedre kjent for utøverne i landbruksnæringa.

1992:

Tiltak: Informasjonsbrosjyre om økologisk landbruk.

Markdag i økologisk landbruk.

Frist: Utgivelse av brosjyre: -92.

Ansvarlig: Landbruksprosjektet.

Rapport for 1992:

Tiltaket er gjennomført i samsvar med planen.

Fagmøtet om økologisk landbruk ble arrangert hos Ingemar Johanson, Sletner Gård.

1993:

Ingen planlagte tiltak.

VANNMÅLINGER FRA BEKKER

Begrunnelse: Ønskelig **med** kontinuerlig oversikt om forurensningssituasjonen i bekker.

Arbeidsmål: Bedre innsikt i forurensningssituasjonen i bekker.

Ta vare på det lokale engasjement.

1992:

Tiltak: Uttak av vannprøver på grunnlag av oppsatte retningslinjer. Analyse av vannprøver. Bearbeiding. Hemnessjøen og Bjørkelangensjøen er utprøvningsområde.

Frist: -92.

Ansvarlig: Lokale brukerinteresser i samarbeid med miljøvernadv. i Akershus og Statens forurensningstilsyn.

Rapport for 1992:

Tiltaket er gjennomført i samsvar med planen.
Utgitt rapport om resultatene.

1993:

Tiltak: Utgivelse av popularisert rapport.
Frist: 30.04.93.
Ansvarlig: Landbruksprosjektet.

OVERVÅKING

Miljøvernavdelingene i Akershus og Østfold får midler fra Statens forurensningstilsyn for overvåking av forurensningssituasjonen i Haldenvassdraget.

Rapport for 1992:

Forurensningssituasjonen i Haldenvassdraget har utviklet seg gledelig i prosjektperioden. Sommeren 1990 var siktedypet ca 0,5 m. Sommeren 1991 og -92 var siktedypet i vassdraget ca 2,0-2,5m. Denne forandringen skyldes selvsagt ikke bare de tiltak som er iverksatt i Landbruksprosjektet, men også varierende klima.

NÆRINGSUTVIKLING MED MILJØPROFIL 1992

Begrunnelse: I Landbruksprosjektet i Haldenvassdraget blir det brukt betydelig med statlige midler. Dette har resultert i et reinere vassdrag og stor entusiasme og engasjement både i og utenfor landbruksnæringa.

Det er viktig å fortsette og forsterke det positive engasjement jordbruket og andre forurensere viser når det gjelder å få et reinere vassdrag.

Det er ønskelig med en alternativ, framtidretta næringsutvikling i regionen som primært gir miljøgevinst.

Arbeidsmål: Forberede et næringsutviklingsprosjekt i Haldenvassdraget fra 1993.

Tiltak: Kartlegging av eksisterende kompetanse og igangsatte næringsutviklingstiltak i Haldenvassdraget.

Prosjektbeskrivelse og finansieringsplan.

Registrering av ønsker og behov.

Ansvarlig: Landbruksprosjektet.

Kostnad: Finansiering av tiltaket i -92 skjer ved ekstrabevilgning fra Landbruksdepartementet.

Rapport for 1992:

Landbruksprosjektet i Haldenvassdraget gjennomførte et forprosjekt om Bygdeutvikling i Haldenvassdraget i 1992.

Departementet bevilget kr 250.000 til dette arbeidet i 1992, og kommunene bevilget tilsammen kr. 100.000.

Dette resulterte i at Landbruksdepartementet har gitt klarsignal til et treårig Bygdeutviklingsprosjekt i Haldenvassdraget med oppstarting 1993. Bevilgning for 1993 er 1,5 mill. kroner.

Det blir etablert ei ny styringsgruppe for dette prosjektet.

ØKONOMI

	Budsjett 1992 i kr	Regnskap 1992 i kr	Budsjett 1993 i kr
Lønn, godtgjørelse, kontorhold etc.	1830.000	1639.343	480.000
Kartlegge arealbruken	30.000	0	30.000
Planlegging, rådgiving, kurs, seminar	310.000	218.320	250.000
Demonstrasjons- og forsøksfelt	140.000	78.214	
Vannveier, fangdammer, -vekster, -belter	190.000	124.337	10.000
Analyser, målinger	140.000	90.164	
Landbruksredskaper, utprøving	100.000	27.069	
Dyrkingstiltak, stubbareal-kompensasjon	6500.000	6499.682	
" høstharving "	260.000	49.760	
Evaluering/vurdering	200.000	53.042	150.000
SUM	9700.000	8779.931	920.000



Erling Norvik
(styringsgruppas formann)



Steinar Fundingsrud
(prosjektleder)